

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet
Institutt for matematiske fag

TMA4245 Statistikk
Vår 2023

Skriftlig innlevering 6

Oppgave 1

Baker Bollesen baker boller med rosiner og reklamerer med at forventet antall rosiner i hver bolle er 10. Olav er en trofast kunde hos Bollesen og kjøper flere boller hver dag. Olav er svært glad i rosiner, men har den siste tiden fått inntrykk av at det er blitt færre rosiner og sukater i bollene til Bollesen enn tidligere. Han bestemmer seg for å regne litt på situasjonen. Olav lar X betegne antall rosiner i en tilfeldig valgt bolle. Han antar at X er poissonfordelt med $E(X) = \lambda_R$.

For å undersøke om det virkelig er så mange rosiner i bollene som det reklameres med, kjøper Olav $n = 50$ boller og teller omhyggelig opp antall rosiner i hver av disse bollene. La $X_1, X_2, \dots, X_n$ betegne antall rosiner i hver av bollene og anta at antall rosiner i ulike boller er uavhengige.

- a) Vis at sannsynlighetmaksimeringsestimatoren (SME) for λ_R blir

$$\hat{\lambda}_R = \frac{1}{n} \sum_{i=1}^n X_i$$

Vis videre at

$$E(\hat{\lambda}_R) = \lambda_R \quad \text{og} \quad \text{Var}(\hat{\lambda}_R) = \frac{\lambda_R}{n}$$

Begrunn at $\hat{\lambda}_R$ er tilnærmet normalfordelt med forventning og varians som gitt over.

I resten av oppgaven skal du benytte at $\hat{\lambda}_R$ er tilnærmet normalfordelt. Olav ønsker å sjekke om hans observasjoner gir grunnlag for å påstå at bollene ikke inneholder så mange rosiner som reklamen lover.

- b) Formuler dette som et hypotesetestingsproblem og lag en test for dette formål med (tilnærmet) signifikansnivå α .

Hva blir konklusjonen på testen når $\alpha = 0.05$ og det totalt er 470 rosiner i de 50 bollene?

- c) Anta så at $\lambda_R = 9$, dvs. bollene inneholder færre rosiner enn hva reklamen hevder. I hvor mange boller, n , må da Olav sjekke rosinantallet for at en test med signifikansnivå $\alpha = 0.05$ med sannsynlighet 0.9 skal avsløre at $\lambda_R < 10$ (dvs. forkaste H_0)?

Oppgave 2

Per er nylig ferdig med sine studier i Trondheim og på sin første arbeidsdag får han en interessant oppgave på laboratoriet. Når to væsker A og B blandes sammen, vil volumet av en ideell blanding av x deler A og $1 - x$ deler B være lik volumet av x deler A pluss volumet av $(1 - x)$ deler B. For en ikke-ideell blanding vil volumet avvike noe fra det ideelle tilfellet.

Per vil eksperimentelt bestemme avviket fra en ideell blanding når A og B blandes. La $x_1, x_2, \dots, x_n$ være andeler av A som blandes med $1 - x_1, 1 - x_2, \dots, 1 - x_n$ andeler B, og la $Y_1, Y_2, \dots, Y_n$ være avviket i volum som måles fra en ideell blanding. Per antar at avviket er på formen

$$Y_i = ax_i(1 - x_i) + \epsilon_i, \quad i = 1, \dots, n,$$

der $\epsilon_1, \dots, \epsilon_n$ er uavhengige normalfordelte støy-ledd med forventningsverdi lik null og kjent varians $\sigma_0^2 = 0.025^2$ for alle i , slik at Y_i er normalfordelt med

$$E(Y_i|x_i) = ax_i(1 - x_i) \quad \text{og} \quad \text{Var}(Y_i|x_i) = \sigma_0^2, \quad i = 1, \dots, n$$

For en ideell blanding vil a være lik null.

Pers målinger gir følgende resultat:

i	1	2	3	4	5	6	7	8	9
x_i	0.1	0.2	0.3	0.4	0.5	0.6	0.7	0.8	0.9
y_i	-0.0561	-0.0369	-0.0651	-0.0578	-0.0941	-0.0684	-0.0546	-0.0247	-0.0072

Det oppgis at $\sum_{i=1}^9 x_i(1 - x_i)y_i = -0.0945$ og $\sum_{i=1}^9 (x_i(1 - x_i))^2 = 0.3333$.

a) Vis at sannsynlighetsmaksimeringsestimatoren (SME) for a , $\hat{a}$, er

$$\hat{a} = \frac{\sum_{i=1}^n x_i(1 - x_i)Y_i}{\sum_{i=1}^n (x_i(1 - x_i))^2}.$$

b) Finn forventningsverdi og varians til $\hat{a}$.
Hvilken fordeling har $\hat{a}$? (Begrunn svaret.)

Per vil undersøke om det er grunn til å påstå at han har å gjøre med en ikke-ideell blanding.

c) Formuler dette som et hypotesetestingsproblem og lag en test for dette formål med signifikansnivå α . Hva blir konklusjonen på hypotesetesten for dataene over og $\alpha = 5\%$?

Oppgave 3

En viktig vitenskapelig oppdagelse fant sted i 1929 da Edwin Hubble oppdaget at universet er ekspanderende. Hubble's tallmateriale bestod blant annet av; $x_i =$ avstanden til galakse i (målt i millioner lysår), og $y_i =$ hastigheten til galakse i (målt i 1000 km/s). Verdiene Hubble benyttet i en av sine analyser er som følger:

Det oppgis her at $\sum_{i=1}^{11} x_i = 4185$, $\sum_{i=1}^{11} y_i = 237.7$, $\sum_{i=1}^{11} x_i^2 = 2685141$ og $\sum_{i=1}^{11} x_i y_i = 152224$.

Navn	Avstand, x_i	Hastighet, y_i
Virgo	22	1.2
Pegasus	68	3.8
Perseus	108	5.1
Coma Berenices	137	7.5
Ursa Major 1	255	14.9
Leo	315	19.2
Corona Borealis	390	21.4
Gemini	405	23.0
Bootes	685	39.2
Ursa Major 2	700	41.6
Hydra	1100	60.8

Hubble foreslo en modell for hastighet som funksjon av avstand på formen $y = \beta x$, der β senere har blitt kalt Hubble's konstant. En statistisk versjon av ligningen kan gis ved:

$$Y_i = \beta x_i + \varepsilon_i, \quad i = 1, \dots, 11, \quad (3.1)$$

der ε_i , $i = 1, \dots, 11$, er uavhengige og normalfordelte stokastiske variabler med forventning 0 og varians σ^2 .

- a) Vi vil i første omgang finne en estimator for β .

Bruk minste kvadraters metode (method of least squares) til å estimere β med utgangspunkt i ligning (3.1), og vis at estimatoren for β da blir gitt ved $\hat{\beta} = \frac{\sum_{i=1}^{11} x_i Y_i}{\sum_{i=1}^{11} x_i^2}$. Regn ut estimatet for β basert på dataene over.

Finn også forventning og varians til $\hat{\beta}$.

- b) Anta at en annen galakse befinner seg en avstand $x_0 = 900$ millioner lysår borte.

Finn predikert hastighet, $\hat{y}_0$, til denne galaksen.

Utlede et 95% prediksjonsintervall for en måling av hastigheten til denne galaksen. Det oppgis at $\sum_{i=1}^{11} (y_i - \hat{y}_i)^2 = 9.87$, der $\hat{y}_i = \hat{\beta} x_i$.

Fasit

- b) Ikke forkast H_0 c) Olav må sjekke 82 boller
- c) Forkast H_0
- a) 0.0567 b) 51.03, (48.5, 53.5)